

สมุนไพรที่ใช้ลดอาการไอ

ระคายคอกจากเสมหะ

.....

พะเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ

อาการไอ เจ็บคอ ระคายคอก อาจเกิดจากหลายสาเหตุ สาเหตุที่สำคัญคือการติดเชื้อ จากเชื้อแบคทีเรีย เชื้อไวรัส หรือเป็นการเจ็บคอ มีไอแห้งๆ หรือมีเสมหะเล็กน้อย เป็นอาการร่วม ในการเป็นหวัด ยาที่ใช้ลดอาการไอ เจ็บคอ และระคายคอกจากเสมหะอาจจะออกฤทธิ์ที่แตกต่างกัน ออกไป ตัวอย่างเช่น ยาแก้ไอที่ทำให้ชุ่มชื้นในลำคอ ลดอาการไอ ยาแก้ไอที่ช่วยลดอาการไอและ ขับเสมหะยาแก้ไอบางชนิด ช่วยลดอาการอักเสบและฆ่าเชื้อโรค

สำหรับสมุนไพรที่จะเสนอแนะนี้ จะไปช่วยลดอาการไอ ขับเสมหะ และยังทำให้ชุ่มคอด้วย

ขิง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Zingiber officinale Rosc วงศ์ Zingiberaceae

ชื่ออื่นๆ ขิงแกลง ขิงแดง (จันทบุรี) ขิงเผือก (เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ ginger

ขิงเป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า เนื้อเหง้ามีสีขาวนวล ถ้าขิงแก่สีจะเข้ม ขึ้นและรสเผ็ดจัด ลำต้นเหนือดินสูงประมาณ 0.75 - 1.00 เมตร ใบเดี่ยว เรียวยาวแคบ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ออกสลับกัน ดอกช่อ ก้านช่อดอกกลมยาว 15-20 ซม. งอกออกมาจากเหง้าใต้ดิน ช่อดอกมีใบประดับสีเหลืองอมเขียวจัดเรียงกันแน่นเป็นรูปแหลมห้วแหลมท้ายตรงกลางป่อง กลีบดอก สีเหลือง ปลายกลีบสีม่วงแดง บอบบาง ดอกบานครั้งละ 2-3 ดอก จากล่างขึ้นข้างบน

พะเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ. "สมุนไพรที่ใช้ลดอาการไอระคายคอกจากเสมหะ" ฉลาดบริโภค 19, 13 (ก.ย.-ธ.ค. 2537) 33-36

ชิงชอบดินปนทราย ที่อุดมสมบูรณ์ ก่อนข้างชุ่มชื้น แต่ต้องระบายน้ำได้ดี ไม่ชอบน้ำขังแฉะแดดพอรุณ ขยายพันธุ์โดยใช้เหง้าแก่

ใช้เหง้าแก่สดหรือแห้งในทางยา เหง้าอ่อนใช้เป็นอาหาร รสเผ็ดร้อน หวาน ในเหง้าชิงมีน้ำมันหอมระเหย 0.2-3% ประกอบด้วย menthol, cineol ฯลฯ มีฤทธิ์ขับลม แก้อาการท้องท้องเพื่อ มีสารที่ออกฤทธิ์ขับน้ำดีช่วยย่อยไขมันได้แก่ borneol, fenchone ฯลฯ สารที่มีรสเผ็ดชิงแก่เป็นสาร oleoresin มีชื่อว่า 6-shogaol, 6-gingerol, และยังช่วยลดการบีบตัวของลำไส้ จะช่วยบรรเทาอาการปวดท้องที่มีการเกร็งตัว

การใช้ชิงบรรเทาอาการไอ ที่มีเสมหะ ใช้ชิงแก่สดฝนกับน้ำมะนาว แทรกเกลือใช้กวาดหรือจิบบ่อยๆ ถ้าจะจิบให้เติมน้ำลงไปเล็กน้อย

ชิงยังใช้เป็นยาขับลม แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ จุกเสียด

โดยนำชิงแก่สด ขนาด 2 หัวแม่มือ น้ำหนักประมาณ 5 กรัม ทูบให้แตกและต้มกับพอเดือด ต้มแต่น้ำ 3 เวลาหลังอาหาร

นอกจากนั้นยังใช้ป้องกันการคลื่นไส้ อาเจียน เมารถเมาเรือ

วิธีการใช้ ใช้เช่นเดียวกับใช้เป็นยาขับลม แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ

ชิงใช้เตรียมอาหารทั้งคาวหวาน เช่นชิงอ่อนใช้ผัดชิงกับไก่หรือหมู ใช้รับประทานกับพวกไก่สามอย่าง เมี่ยงคำ ฯลฯ ชิงแก่ใช้ต้มไข่หวาน ขนมอี ฯลฯ การเตรียมน้ำชิง ควรใช้ชิงที่ไม่แฉะและไม่อ่อนเกินไปเพราะถ้าชิงแก่จัดจะมีรสเผ็ดทำให้ไม่น่าดื่ม และยังใช้ถนอมอาหารเช่น ชิงคองเค้คองหวาน และอื่นๆ และชิงยังเป็นพืชเศรษฐกิจ ไทยส่งชิงอ่อนออกนอกประเทศ

ยอ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Morinda citrifolia* Linns วงศ์ Rubiaceae

ชื่ออื่นๆ ยอบ้าน (ภาคกลาง) มะตาสื่อ (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Indian Mulberry

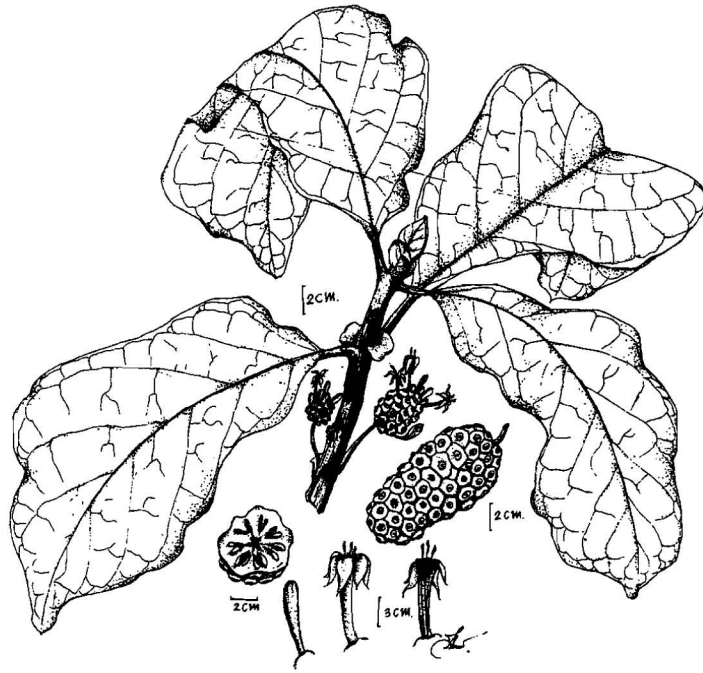
ยอเป็นไม้ต้นขนาดย่อม ใบเดี่ยว หนา มีขนาดใหญ่ มีหูใบอยู่ระหว่างโคนก้านใบ ดอกช่อออกที่ซอกใบ ดอกจะอัดกันอยู่ในฐานรองดอกที่คลุมกลีบดอกสีขาว ผลกลมยาวรีเป็นผลรวม ผิวฉ่ำเป็นตุ่มพอง ผลดิบมีสีเขียวยอมเหลืองแข็ง ผลสุกสีขาวนวล นิยม มีกลิ่นเหม็นคื่นสั่นไส้

ยอปลูกโดยใช้เมล็ดจากผลแก่ ขึ้นง่ายมาก

ใช้ผลดิบหรือจวนห่าม มีรสขมเล็กน้อย

ในผลยอมีสารหลายชนิด เช่น asperuloside ฯลฯ

การใช้ผลยอระงับอาการคลื่นไส้ อาเจียน เมารถเมาเรือ โดยใช้ผลดิบฝานเป็นชิ้นบาง

คั่วไฟอ่อนให้เหลือง ใช้ต้มหรือชงน้ำ ใช้ครั้งละ 2 กำมือ หรือ 10-15 กรัม น้ำใช้จิบไปเรื่อยๆ จะช่วยระงับอาการคลื่นไส้ อาเจียนได้

ยอนอกจะใช้เป็นยา **ใบสด** ใช้ปรุงอาหาร เช่นใช้แกงคั่ว หรือใช้เป็นผักรองห่อหมก **ผลสุก** เป็นยาขับประจำเดือน รากใช้ย้อมผ้าให้สีเหลือง

กะเพรา

ชื่อวิทยาศาสตร์ **Keimum sanctum** Linn วงศ์ Labiatae

ชื่ออื่นๆ กอมก้อ กอมก้อคง (เชียงใหม่) กะเพราขาว กะเพราแดง (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ Holy Basil, Sacred Basil

กะเพรมี 3 ชนิด คือกะเพราขาว กะเพราแดง และกะเพราลูกผสมระหว่างกะเพราแดงกับกะเพราขาว กะเพราเป็นไม้ต่ำกว่าไม้พุ่ม โคนต้นเป็นเนื้อไม้ สูง 0.8-1.5 เมตร กิ่งก้านใบมีขน กิ่งก้านส่วนปลายจะอ่อนและเป็นสีเหลี่ยม ใบเดี่ยวออกตรงข้าม ใบรูปไข่กลม ทุกส่วนของพืชมีกลิ่นหอม ดอกออกเป็นช่อยาว กลีบดอกสีขาว-สีชมพูอมม่วง มีใบประดับสีม่วงรองรับดอกย่อยผลเป็นผลแห้ง มีผลย่อย 4 ผลต่อ 1 ดอก

กะเพราขาว กิ่งอ่อนสีเขียว กิ่งก้านแก่เป็นสีน้ำตาลอ่อน ใบสีเขียวอ่อนดอกสีขาว

กะเพราแดง กิ่งก้านใบสีม่วงแดงปนน้ำตาล ดอกสีชมพูอมม่วง
 กะเพราลูกผสม กิ่งก้านสีม่วงอมแดงใบสีม่วงแดงอมเขียว
 กะเพราแดง มีรสแรงกว่า และสรรพคุณสูงกว่ากะเพราชนิดอื่นๆ
 กะเพราขยายพันธุ์ได้โดยใช้เมล็ดแก่ หรือใช้กิ่งที่ไม่แก่และอ่อนเกินไปปักชำ สามารถขึ้น
 ได้ในดินทุกชนิด

ใบสดมีน้ำมันหอมระเหย ประกอบด้วย ocimol engenol ฯลฯ

ใบกะเพราใช้ลดอาการคลื่นไส้อาเจียน ใช้ใบและยอดประมาณ 1 กำมือ น้ำหนักสด 25
 กรัม ต้มพอเดือดกับน้ำ ต้มวันละ 3 ครั้งหลังอาหาร

ใบกะเพราใช้ขับลมแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียดแน่น วิธีการใช้ ใช้เช่นเดียวกับใช้
 ลดอาการคลื่นไส้อาเจียน เนื่องจากมีน้ำมันหอมระเหย คนไทยสมัยก่อนนิยมรับประทานแกงเลียง
 ใบกะเพราหลังคลอด เพื่อบำรุงธาตุให้ปกติและช่วยขับลม ส่วนในชะวาปรุงอาหารเพื่อช่วยขับน้ำ
 นมในหญิงเพิ่งคลอด

น้ำที่คั้นจากใบ มีฤทธิ์ขับเหงื่อ ขับเสมหะ ถ้าตำทาภายนอกแก้โรคผิวหนังกลาก น้ำมัน
 หอมระเหยของกะเพรามีฤทธิ์ไล่ยุง หรือใช้ใบสดขยี้วางข้างตัวช่วยไล่ยุงได้

ใบกะเพราสด ใช้ปรุงอาหาร เช่นผัดเผ็ดใบกะเพรา ใส่แกงป่า

ชาวฮินดู ถือว่ากะเพราเป็นพืชศักดิ์สิทธิ์ นิยมปลูกไว้ตามโบสถ์และที่บ้าน

